

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA FUNKSIONAL SAVODXONLIK DARAJALARINI OSHIRISH

Mirxalilova Nargiza Akbarovna

E-mail: nmirxallilova@gmail.com

*CHDPU boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrası o'qituvchisi,
mustaqil tadqiqotchi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada funksional savodxonlikni baholash uchun topshiriqlarning o'ziga xos xususiyatlari, funksional savodxonlik darajasini oshirish yo'nalishlari, xalqaro tadqiqotlarda funksional savodxonlikni rivojlantirish bo'yicha matematika darajalar, xalqaro tadqiqotlar o'qish, tabiiy fanlar bilan hamda matematik savodxonlikni baholashda sinov topshiriqlarining tuzilmasi, kontekstli masalalarni yechish algoritmi, kontekstli masalalar darajasi, matematik masalalarni yechish jarayonlari masalalari bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Funksional savodxonlik darajasi, sinov topshiriqlarining tuzilmasi, kontekst, topshiriqning konteksti, amalga oshirish darajasi, bog'lanishlarni o'rnatish darajasi, bog'lanishlarni o'rnatish darajasi, matematik savodxonlik.

INCREASING FUNCTIONAL LITERACY LEVELS IN PRIMARY EDUCATION

Mirkhalilova Nargiza Akbarovna,

E-mail: nmirxallilova@gmail.com

Teacher of the Department of Primary Education Methodology of CHDPU,
independent researcher

Abstract: In this article, the characteristics of tasks for assessing functional literacy, directions for increasing the level of functional literacy, mathematics levels for the development of functional literacy in international studies, studying international studies with natural sciences, and the structure of test tasks for assessing mathematical literacy, the algorithm of solving contextual problems, the level of contextual problems, the problems of the processes of solving mathematical problems are described.

Key words: Level of functional literacy, structure of test tasks, context, context of the task, level of implementation, level of making connections, level of making connections, mathematical literacy.

ПОВЫШЕНИЕ УРОВНЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ В НАЧАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Мирхалилова Наргиза Акбаровна,

E-mail: nmirxallilova@gmail.com

преподаватель кафедры методики начального образования ЧДПУ,
независимый исследователь

Аннотация: В данной статье дана характеристика заданий на оценку функциональной грамотности, направления повышения уровня функциональной грамотности, уровни математики для развития функциональной грамотности в международно-правовых исследованиях, изучение международно-правовых дисциплин с естественными науками, а также структура тестовых заданий для оценивания математической грамотности, описаны алгоритм решения контекстных задач, уровень контекстных задач, проблемы процессов решения математических задач.

Ключевые слова: Уровень функциональной грамотности, структура тестовых заданий, контекст, контекст задания, уровень реализации, уровень установления связей, уровень установления связей, математическая грамотность.

Funksional savodxonlik - keng ko‘lamli vazifalarni hal qilishda bilim, ko‘nikma, usullardan foydalanish qobiliyati, ta‘lim doirasidan tashqarida, ushbu bilimlar, ko‘nikmalar, usullar tanlangan topshiriqlarga o‘xshash bo‘lmagan holatlarda o‘z aksini topadi.

Funksional savodxonlikni baholash uchun topshiriqlarning o‘ziga xos xususiyatlari quyidagilardan iborat:

- Mavzu doirasidan tashqarida bo‘lgan va mavzu doirasidagi bilimlar yordamida hal qilinadigan topshiriqlar
- Topshiriqlarning har birida, qoidaga ko‘ra, o‘quvchi uchun tushunarli bo‘lgan hayotiy vaziyatlar ifodalanadi
- Topshiriqlar mazmuni kundalik hayotda yuzaga keladigan muammoli vaziyatlarga yaqin vaziyat xulq-atvor modelini ongli ravishda tanlashni talab qiladi
- Savollar sodda, tushunarli tilda beriladi
- Kundalik so‘zlashuv tilidan fan sohasiga tarjima qilish talab etiladi (matematika, fizika va boshqalar)
- Axborot taqdimotining turli shakllari qo‘llaniladi: rasmlar, jadvallar, diagrammalar, komikslar va boshqalar

Funksional savodxonlik darajasini oshirish yo‘nalishlari

Funksional savodxonlikni shakllantirish dunyo miqiyosidagi raqobatbardoshlikni ta‘minlashning eng muhim mexanizmi hisoblanadi.

1. *Funksional savodxonlikning eng yuqori darajasiga yetmagan o‘quvchilar guruhini kamaytirish*
2. *Iqtidorli va muvaffaqiyatga erishuvchi o‘quvchilar bilan ishlash samaradorligini oshirish*
3. *Metakognitiv ko‘nikmalarni shakllantirish - hayot davomida o‘rganish qobiliyati*
4. *Barcha o‘quvchilarda bilim olish qobiliyatlarini rivojlantirish.*

O‘quvchilarning funksional savodxonligi darajasini baholash uchun o‘qituvchi ularga hayotdan ba‘zi bir muammolarni ko‘rib chiqishni so‘ragan, odatiy bo‘lmagan topshiriqlarni berishi kerak. Ushbu muammolarni hal qilish qoida tariqasida, notanish vaziyatda bilimlarni qo‘llashni, yangi yechimlarni yoki harakat usullarini izlashni ya‘ni ijodiy faoliyatni talab etadi.

Xalqaro tadqiqotlar funksional savodxonlikni rivojlantirish bo'yicha matematika fanidan 6 ta darajani baholaydi:

Quyi daraja (1-2) nisbatan tanish bo'lgan muammoli vaziyat; Tanish vaziyatlarda barchaga ma'lum bo'lgan matematik bilimlarni to'g'ridan-to'g'ri qo'llash va oddiy matnni talqin qilish

O'rtacha daraja (3-4) Bunda hayotda duch kelgan ammo amalda qo'llanilmagan nisbatan murakkab vaziyatlarni tavsiflash; Ma'lumotlarni yana bir necha rasmiy usullari taklif qilinadi (matn, grafik yoki jadvaldagi vazifalar) ular vaziyatni tahlil qilish uchun bir biriga bog'liq bo'lishi kerak;

Yuqori daraja (5-6) Murakkab notanish bo'lgan vaziyatlarni talqin qilish, chuqur fikrlash va ijodiy yondashuv talab qilinadi; Vaziyatning matematik modelini mustaqil yaratish, bahs-munozara qilish va mos yechish usulini yaratish; Vaziyat turli xil yechish usullari yordamida hal qilinishi mumkin, bunda masalaning shartida hatto izox berilmagan bo'lishi ham mumkin.

1-daraja (chegaralar 357,77-420,07). Bunda o'quvchilar barcha kerakli ma'lumotlar taqdim etilganda tanish kontekstdagi savollarga (savollar aniq ifodalangan bo'lsa) javob bera oladilar. Ular tegishli ma'lumotlarni tanib oladilar va deyarli har doim bo'lgan harakatlarni bajarishlari mumkin.

2-daraja (punktdagi chegaralar 420,07-482,38). Bunda o'quvchilar talqin qilish va standart bo'lgan sharoitda vaziyatlarni tan olish muammolarni hal qilish algoritmlari, formulalari, protseduralari, kelishuvlari yoki qoidalari olingan natijalarni to'g'ri talqin qila oladilar. 2-daraja –bu chegara, unga erishgandan so'ng o'quvchilar bilim va ko'nikmalarini ta'limdan tashqari eng oddiy vaziyatlarda qo'llashni boshlaydi. Boshlang'ich sinf bitiruvchilarining qariyb 20 foizi bu chegaraga kira olmaydi.

3-daraja (chegaralar 482,38-544,68). Bunda o'quvchilar aniq tasvirlangan protseduralarni bajarishga, oddiy yechim usullarini tanlash va qo'llashga, foiz, oddiy kasrlar, proporsional bilan ishlashga qodir bo'ladi. Ular oddiy muammolarni hal qilishi va oddiy modelni yasashlari mumkin.

4-daraja (chegaralar 544,68-606,99). Turli shakllarda taqdim etilgan (aniq) murakkab vaziyatlarning modellari bilan ishlaydi, ma'lumotlarni tanlashy oladi va birlashtiradi. Tushuntirishlar va dalillarga asosanib talqin, mulohaza va harakat qiladi.

5-daraja (punktdagi chegaralar 606,99-669,30). Modellarni yaratadi va ular bilan ishlaydi, axborotni taqdim etish shakllarini bog'lay oladi, qiyin muammoli vaziyatlarni mosini tanlash, solishtirish va baholash hamda fikrlash qobiliyatiga ega. Yangi ma'lumot olish uchun mavjud bilimlardan foydalana oladi.

6 - daraja (pastki chegarada 669,30). Mustaqil ishlashga qodir, atipik kontekstdagi murakkab muammoli vaziyatlarni tushunish, umumlashtirish va modellashtirishdan olingan ma'lumotlardan foydalana oladi hamda turli xil ma'lumot manbalari va qarashlarini bog'lay oladi.

ADABIYOTLAR:

1. Kovaleva G S., Krasnovskiy E. A., Krasnokutskaya L. P., Krasnyanskaya K. A. Rossiyada RIABA xalqaro qiyosiy o'rganish natijalari // Ta'lim masalalari. - 2004. - 1-son.

2. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish sifatini tekshirishga bag'ishlangan rus tilidagi sayt [Elektron resurs]. - PYL: http://www.centeroko.ru/pirls06/pirls06_pub.htm/.

3. Kholodnaya M. A. Zamonaviy ustuvorliklari [maktab ta'limi](#): ijtimoiy hayotga moslashish qobiliyati aql yoki intellektual rivojlanish va ta'lim? // Material IV [Butunrossiya Kongressi](#) Rossiyadagi ta'lim psixologlari "Psixologiya va zamonaviy rus ta'limi" (2008 yil 8-12 dekabr, Moskva). - M., 2008 yil.

5. 2010 yil 7 dekabrda 2011-2020 yillarda Qozog'iston Respublikasi ta'limini rivojlantirish Davlat dasturi.

6. Funktsional savodxonlikni rivojlantirish bo'yicha 2012-2016 yillarga mo'ljallangan milliy harakat rejasi.

7. Mirxalilova N.A. "O'qish savodxonligini oshirishda pirls xalqaro tadqiqotining o'rni" // Maktabgacha va boshlang'ich ta'limning dolzarb masalalari: muammo, yechimlar va rivojlanish istiqbollari. Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani materiallari. 18-noyabr 2022-yil. 175-178-b.

8. Narimbetova Z.A. [Matematika darslarida o'quvchilar ijodkorligini rivojlantirishda axborot-kommunikatsion texnologiyalarning o'rni](#). Xalq ta'limi, 131-134 №2, 2021 й

9. Narimbetova Z.A. Математикани ўқитишда илғор педагогик технологиялар ва ўқитишнинг замонавий усулларидан фойдаланишнинг ўзига хос хусусиятлари. СамДУ Та'лим sifatini oshirish va zamonaviy interfa'ol metodlardan foydalanishning innovatsion texnologiyalari va uslublari. 3-Q.143-146 Б.

10. Mirxalilova N.A., Davlatova M.A. TIMSS xalqaro baholash dasturida miqdor tushunchasi va uning turlari. Academic Research in Educational Sciences Volume 3 | Issue 9 | 2022 ISSN: 2181-1385. Cite-Factor: 0,89 | SIS: 1,12 | SJIF: 5,7 | UIF: 6,1

11. Mirxalilova N.A, Umirzoqova N.A. Boshlang'ich ta'limda "Tarbiya" fani manbalari. INTERNATIONAL CONFERENCE ON INNOVATIVE DEVELOPMENT OF EDUCATION 2022/15" TASHKENT, UZBEKISTAN 2022/ NOVEMBER 10

www.erus.uz